

Criticize This!

Savremene umetničke prakse progresivnih stremljenja danas pretpostavljaju kritičko delovanje u širem društvenom kontekstu i odgovoran, subverzivan ili bilo kakav reakcioni stav prema aktuelnim problemima i fenomenima sredine u kojoj nastaju. U uslovima novog civilizacijskog poretka u vremenu sve bržeg protoka informacija i naglih globalnih promena koje uslovljavaju političku napetost na državnom, a ekonomsku neizvesnost i socijalnu nestabilnost na individualnom nivou, odnos umetnosti i društva neminovno postaje veoma intenzivan. Umetnici neretko postaju njegovi komentatori, naslućujući i upozoravajući na posledice koje slede. Da li se, u situaciji neminovnih turbulencija, dominantni tokovi umetnosti kod nas odnose na našu savremenost i koliko su u mogućnosti da komuniciraju sa društvom?

Poslednjih dvadeset godina obeležili su događaji koji su izazvali korenite promene na svim planovima naše svakodnevice: raspad SFRJ, ratovi, inflacije, demonstracije, bombardovanje, jedna revolucija, ekonomska tranzicija, neuspele evrointegracije, veliki broj izbora, nekoliko promena državnih granica i pregršt njihovih nuspojava. Umetnici su, osetljivi na okolnosti i vešti da se sa njima suoče, kroz svoj rad reagovali su na ono što se dešavalo, tako uspostavljajući politički i društveno veoma svesne i neophodne umetničke prakse, koje su obeležile period traumatičnih devedesetih i prve godine obećavajućih dvehiljaditih. Polet sa početka dvehiljaditih, nakon niza političkih i ekonomskih neuspeha, prerastao je u razočaranje kao vladajuću socijalnu atmosferu u proteklih nekoliko godina, a marketinški simulakrumi ostali su kao jedina održiva konzistentnost.

Ovakvi uslovi stvorili su situaciju u kojoj se jedno društvo, razapeto između pokušaja ostvarenja kolektivnog identiteta nacionalne, proevropske ili regionalne orijentacije, okreće poslednjoj slavnoj prošlosti u kojoj svi neuspesi iz sadašnjosti postaju opravdani. Potraga za izgubljenim vremenom, kao posledica neodrživog i diskontinualnog društvenog razvoja, sve češće nas vodi unazad.

Jugonostalgija ušla je, tako, na velika vrata u domaću žižu javnosti - kroz pop kulturu, medije, potrošačko društvo i dnevnu politiku. Promocija kulta Tita, SFRJ i autentičnih fenomena vezanih za staru državu čini se najboljom strategijom za odvlačenje pažnje od aktuelnih problema. Čak i u umetnosti, koja se sve manje kritički odnosi prema nostalgичnim izlivima ka prošlosti izbegavajući suočavanja sa savremenošću, yugo trend je sve dominantniji. Nasleđe rasparčane zemlje čini se, tragikomično, jedinim autentičnim brendom koji možemo da ponudimo. Poslednjih godina sve prisutniji su pokušaji velikih internacionalnih događaja koji sa pozicije preispitivanja bliske prošlosti tragaju za pokidanim vezama i smislom sadašnjih odnosa. Prošlogodišnji megalomanski regionalni projekat Bijenala savremene umetnosti Time Machine No network D-O Ark Underground u Titovom atomskom bunkeru u Konjicu (BiH), nedavno završeni Oktobarski salon, izložbe Serbia Frequently asked questions u organizaciji Muzeja savremene umetnosti Beograda (kraj 2010. godine) u Njujorku i Političke prakse (post)jugoslovenske umetnosti u Muzeju 25. maj (kraj 2009. godine), ali i komercijalnozabavne manifestacije tipa prošlogodišnjeg vizuelnog dela Mikser festivala i mitološkoistorijski pregledi kao što je nedavna Poslednja mladost u Jugoslaviji 1977-1984 u aktuelnih problema. Čak i u umetnosti, koja se sve manje kritički odnosi prema nostalgичnim izlivima ka prošlosti izbegavajući suočavanja sa savremenošću, yugo trend je sve dominantniji. Nasleđe rasparčane zemlje čini se, tragikomično, jedinim autentičnim brendom koji možemo da ponudimo. Poslednjih godina sve prisutniji su pokušaji velikih internacionalnih događaja koji sa pozicije preispitivanja bliske prošlosti tragaju za pokidanim vezama i smislom sadašnjih odnosa. Prošlogodišnji megalomanski regionalni projekat Bijenala savremene umetnosti Time Machine No network D-O Ark Underground u Titovom atomskom bunkeru u Konjicu (BiH), nedavno završeni

Oktobarski salon, izložbe Serbia Frequently asked questions u organizaciji Muzeja savremene umetnosti Beograda (kraj 2010. godine) u Njujorku i Političke prakse (post)jugoslovenske umetnosti u Muzeju 25. maj (kraj 2009. godine), ali i komercijalnozabavne manifestacije tipa prošlogodišnjeg vizuelnog dela Mikser festivala i mitološkoistorijski pregledi kao što je nedavna Poslednja mladost u Jugoslaviji 1977-1984 u Muzeju 25. maj, najbolji su primeri institucionalizacije i promocije ovakvih umetničkih sadržaja.

Iako istorija kao polazna tačka u savremenoj umetnosti može doneti veoma uspešne vizuelne elaboracije, recikliranje tema vezanih za jugoslovensku prošlost i ratove, krajem prve dekade dvehiljaditih predstavlja samo uspešno koketiranje sa popularnim tokovima u raskoraku sa aktuelnim promišljanjem sadašnjice i potrebama publike koja u njoj živi. Čini se da i u umetnosti, kao i u ostalim sferama društveno-političke svakodnevice, ponavljamo stvari koje je trebalo odraditi još sredinom devedesetih godina, nesvesni činjenice da smo skoro dvadeset godina okasnili sa preispitivanjima naše prošlosti. Naznaka savremenosti u malim dozama umetničkog delovanja ipak je primetna, uprkos dominantnom post-jugoslovenskom talasu. Kroz delovanje jedne novije generacije umetnika, neopterećenih lokalnim uspomnama i mitovima, i sazrelih u vreme informacijskog društva, može se govoriti o primeru dijaloga između umetnosti i sadašnjeg trenutka. Posmatrajući različite aspekte društvenih fenomena u kojima se ogleda naša politička, ekonomska i socijalna realnost, a ne zapostavljajući pri tom vizuelno kao domen u kome deluju, umetnici koji su otvoreni za opšte tokove, kao što su Aleksandar Jestrović Jamesdin, Dušica Dražić, Ivana Ivković, Branislav Nikolić, Mirjana Boba Stojadinović, Aleksandrija Ajduković, pripadaju ovoj pojavi, koja ostaje nedovoljno artikulisana u okviru institucija i stručne javnosti.

Oba primetna kretanja, ipak, premalo su ostvarena da bi predstavljala bitnije fenomene u razvoju savremene umetničke prakse u Beogradu i Srbiji. Mnogo više, oni su neminovnosti diskontinuiteta u razvoju jedne lokalne scene post-jugoslovenska tendencija kao mutant umetnosti devedesetih i novija promišljanja savremenosti kao usamljeni pokušaji pronalaženja odgovora na aktuelni trenutak. Zajedno, oni čine deo konfuzije u kojoj, usled nekomunikacije između umetnika, umetnosti, savremenosti i društva, dolazi do samo-provincijalizacije jedne, inače veoma usporene, sredine u kojoj prošlost često iznova zauzima ulogu sadašnjosti.

Tekst je nastao u sklopu projekta Criticize This! koji organizuju Kulturtreger i Kurziv iz Hrvatske, SEEcult.org i Beton iz Srbije, te Plima iz Crne Gore. Projekat se realizuje u sklopu programa "Kultura 2007-2013" Evropske komisije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost organizatora projekta Criticize This! i ni na koji način se ne može smatrati da odražava gledišta Evropske unije.

Ana Bogdanović

O savremenosti, umetnosti i društvu
Januar 2012. – See Cult